

Kohtuasi C-24/19

Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1

Saabumise kuupäev:

15. jaanuar 2019

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Raad voor Vergunningsbetwistingen (Belgia)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

4. detsember 2018

Kaebajad:

A

B

C

D

E

Vastustaja:

De gewestelijke stedenbouwkundige ambtenaar van het departement Ruimte Vlaanderen, afdeling Oost-Vlaanderen

Põhikohtuasja ese

Kaebajad (A, B, C, D ja E) paluvad tühistada gewestelijke stedenbouwkundige ambtenaar van het departement Ruimte Vlaanderen, afdeling Oost-Vlaanderen'i (piirkondlik ehituslube väljastav nõukogu Flandria piirkonnas, Ida-Flandria osakond, edaspidi „vastustaja“) 30. novembri 2016. aasta otsuse, millega anti äriühingule NV Electrabel (edaspidi „taotleja“) ehitusluba, millega kaasnevad teatavad kohustused, viie tuulegeneraatori paigaldamiseks kiirteega E40 piirnevatele kinnistutele Aalteri ja Nevele valla territooriumil.

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

ELTL artikli 267 alusel esitatud eelotsusetaotlus.

Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib sisuliselt teada, kas Flandria piirkonna valitsuse määruse (VLAREM II jaotis 5.20.6) ja ringkirja sätteid saab pidada „kavaks või programmiks“ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. juuni 2001. aasta direktiivi 2001/42/EÜ teatavate kavade ja programmide keskkonnamõju hindamise kohta (EÜT 2001, L 197, lk 30; ELT eriväljaanne 15/06, lk 157) (edaspidi „keskkonnamõju strateegilise hindamise direktiiv“ või „KSH-direktiiv“) tähenduses, ja kui vastus on jaatav ning kumbki instrument ei ole kõnealuse direktiiviga kooskõlas, siis milliseid tagajärgi saab või on kohustatud eelotsusetaotluse esitanud kohus kui halduskohus sellega seostama.

Eelotsuse küsimused

Kas KSH-direktiivi artikli 2 punkt a ja artikli 3 lõike 2 punkt a toovad kaasa selle, et Flandria piirkonna valitsuse 23. detsembri 2011. aasta määruse, millega muudetakse Flandria piirkonna valitsuse 6. veebruari 1991. aasta määrust, millega kehtestatakse Flandrias keskkonnaloa andmise kord, ja Flandria piirkonna valitsuse 1. juuni 1995. aasta määrust, millega määratakse kindlaks üldised ja valdkondlikud sätted keskkonnahügieeni valdkonnas (Besluit van de Vlaamse regering van 23 december 2011 tot wijziging van het besluit van de Vlaamse regering van 6 februari 1991 houdende de vaststelling van het Vlaams reglement betreffende de milieuvergunning en van het besluit van de Vlaamse regering van 1 juni 1995 houdende algemene en sectorale bepalingen inzake milieuhygiëne, edaspidi „23. detsembri 2011. aasta määrus“) – tulenevalt kõnealuste määruste kohandamisest tehnika tasemega, mille tulemusel lisati VLAREM II määrusesse elektrienergiat tootvaid tuulegeneraatoreid käsitlev jaotis 5.20.6 – artiklit 99 ja 2006. aasta ringkirja „Tuulegeneraatorite paigaldamise kaalutlusraamistik ja lisatingimused (Omzendbrief „Afwegingskader en randvoorwaarden voor de inplanting van windturbines“, edaspidi „ringkiri“) (edaspidi ühiselt ka „kõnealused instrumendid“), mis mõlemad sisaldavad mitmesuguseid tuulegeneraatorite paigaldamist reguleerivaid sätteid, muu hulgas ohutusmeetmeid ja vastavalt planeeringu piirkonnale kindlaks määratud varjuheitmise ja müra taseme norme, tuleb pidada „kavaks või programmiks“ viidatud direktiivisätete tähenduses? Kas juhul, kui peaks ilmnenema, et enne kõnealuste instrumentide vastuvõtmist oleks pidanud tegema keskkonnamõju hindamise, võib eelotsusetaotluse esitanud kohus kõnealuste – sellisel juhul – õigusvastaste instrumentide õiguslikud tagajärjed ajutiselt kehtima jätta? Selle kohta tuleb esitada mõned alaküsimused:

1. Kas sellist poliitilist meetet nagu kõnealune ringkiri, mille puhul tuleneb koostamisõigus asjaomase asutuse kaalutlusõigusest ja poliitilisest kujundusvabadusest, mistõttu ei ole tegemist „kavade või programmide“ koostamiseks pädeva asutuse meetmega selle tegelikus tähenduses ja mille jaoks

ei ole ette nähtud ka ametlikku koostamismenetlust, tuleb pidada „kavaks või programmiks“ KSH-direktiivi artikli 2 punkti a tähenduses?

2. Kas selleks, et sellist poliitilist meedet või üldist normi – nagu kõnealused instrumendid – saaks pidada „kavaks või programmiks“ KSH-direktiivi artikli 2 punkti a tähenduses, on piisav, et see piirab loa andmiseks pädeva asutuse kaalutusõigust osaliselt, isegi kui see ei kujuta endast loa andmise nõuet ega selleks vajalikku tingimust või ei pea looma raamistikku tulevase nõusoleku saamiseks projektidele, kuigi liidu seadusandja peab seda otstarvet mõistele „kavad ja programmid“ omaseks?

3. Kas sellist poliitilist meedet nagu kõnealune ringkiri, mis on koostatud õiguskindluse kaalutlustel ja seega täiesti vabatahtlikult, saab pidada „kavaks või programmiks“ KSH-direktiivi artikli 2 punkti a tähenduses ja kas selline tõlgendus võib olla vastuolus Euroopa Kohtu praktikaga, mille kohaselt ei või direktiivi teleoloogiline tõlgendus oluliselt erineda liidu seadusandja poolt üheti mõistetavalt väljendatud tahtest?

4. Kas VLAREM II jaotist 5.20.6, mis sisaldab eeskirju, mille vastuvõtmine ei olnud kohustuslik, saab pidada „kavaks või programmiks“ KSH-direktiivi artikli 2 punkti a tähenduses ja kas selline tõlgendus võib olla vastuolus Euroopa Kohtu praktikaga, mille kohaselt ei või direktiivi teleoloogiline tõlgendus oluliselt erineda liidu seadusandja poolt üheti mõistetavalt väljendatud tahtest?

5. Kas sellist poliitilist meedet ja valitsuse regulatiivset määrust – nagu kõnealused instrumendid –, millel on piiratud indikatiivne olemus või mis vähemasti ei loo projekti teostamise õigust anda võivat raamistikku ja mis ei anna õigust projektidele loa andmise raamistikule, saab pidada „kavaks või programmiks“ KSH-direktiivi artikli 2 punkti a ning artikli 3 lõike 2 tähenduses, „millega luuakse raamistik tulevase nõusoleku saamiseks projektidele“, ja kas selline tõlgendus võib olla vastuolus Euroopa Kohtu praktikaga, mille kohaselt ei või direktiivi teleoloogiline tõlgendus oluliselt erineda liidu seadusandja poolt üheti mõistetavalt väljendatud tahtest?

6. Kas sellist poliitilist meedet nagu ringkiri EME/2006/01- RO/2006/02, mis on puhtalt indikatiivne, ja/või valitsuse sellist regulatiivset määrust nagu VLAREM II jaotis 5.20.6, mis loa andmist vaid minimaalselt piiritleb ja toimib muus osas täiesti autonoomselt üldnormina – kusjuures mõlemad instrumendid sisaldavad üksnes piiratud arvul kriteeriume ja tingimusi ning ei kõnealune meede ega kõnealune valitsuse määrus ei ole ühegi kriteeriumi ega ühegi tingimuse suhtes ainumäärav – ja mille puhul on järelikult objektiivsete asjaolude alusel võimalik välistada, et neil instrumentidel võib olla oluline keskkonnamõju, saab pidada „kavaks või programmiks“ KSH-direktiivi artikli 2 punkti a ning artikli 3 lõigete 1 ja 2 tähenduses ja seega õigusaktideks, mis näevad asjaomase valdkonna suhtes kohaldatavate reeglite ja kontrollimenetluste kindlaksmääramisega ette tõenäoliselt olulise keskkonnamõjuga projektile või projektidele loa andmise ja nende teostamise kriteeriumide ja tingimuste arvestatava suurusega kogumi?

7. Kas kohus võib juhul, kui viimati nimetatud küsimusele vastatakse eitavalt, selle pärast määruse või kvaasiõigusaktide (nagu kõnealused VLAREMi normid ja ringkiri) vastuvõtmist ise tuvastada?

8. Kas kohus võib juhul, kui ta on *inter partes* vastuväite käsitlemiseks vaid kaudselt pädev ja kui vastusest eelotsuse küsimustele tuleneb, et kõnealused instrumendid on õigusvastased, näha ette õigusvastase määruse ja/või ringkirja tagajärgede kehtima jätmise, kui õigusvastased instrumendid aitavad saavutada ka ELTL artikli 288 kohaselt vastuvõetava direktiiviga taotletavat keskkonnakaitse-eesmärki ja liidu õiguses selliseks kehtima jätmiseks ette nähtud nõuded (nagu on märgitud Euroopa Kohtu 28. juuli 2016. aasta otsuses Association France Nature Environnement, C-379/15) on täidetud?

9. Kas kohus võib juhul, kui kaheksandale küsimusele vastatakse eitavalt, määrata vaidlustatud projekti tagajärgede kehtima jätmise, et nii kaudselt täita nõudeid, mis on liidu õigusega ette nähtud KSH-direktiiviga vastuolus oleva kava või programmi õiguslike tagajärgede kehtima jätmiseks (nagu on märgitud Euroopa Kohtu 28. juuli 2016. aasta otsuses Association France Nature Environnement, C-379/15)?

Viidatud liidu õigusnormid

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. juuni 2001. aasta direktiivi 2001/42/EÜ teatavate kavade ja programmide keskkonnamõju hindamise kohta (EÜT 2001, L 197, lk 30; ELT eriväljaanne 15/06, lk 157) (edaspidi „KSH-direktiiv“) artikli 2 punkt a ja artikli 3 lõike 2 punkt a

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2009. aasta direktiiv 2009/28/EÜ taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamise kohta ning direktiivide 2001/77/EÜ ja 2003/30/EÜ muutmise ja hilisema kehtetuks tunnistamise kohta (ELT 2009, L 140, lk 16)

Nõukogu 27. juuni 1985. aasta direktiiv 85/337/EMÜ teatavate riiklike ja eraprojektide keskkonnamõju hindamise kohta (EÜT 1985, L 175, lk 40; ELT eriväljaanne 15/01, lk 248)

ELL artikli 3 lõige 3

ELTL artikli 191 lõige 2 ja artikkel 288

Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikkel 37

Viidatud liikmesriigi õigusnormid

Flandria 5. aprilli 1995. aasta dekreet üldsätete kehtestamise kohta keskkonnapoliitika valdkonnas (Vlaams decreet van 5 april 1995 houdende

algemene bepalingen inzake milieubeleid, edaspidi „5. aprilli 1995. aasta dekreet“)

Flandria 28. juuni 1985. aasta dekreet keskkonnaloa kohta (Vlaams decreet betreffende de milieuvergunning van 28 juni 1985, edaspidi „28. juuni 1985. aasta dekreet“)

Flandria piirkonna valitsuse 1. juuni 1995. aasta määrus, millega määratakse kindlaks üldised ja valdkondlikud sätted keskkonnahügieeni valdkonnas (Besluit van de Vlaamse regering van 1 juni 1995 houdende algemene en sectorale bepalingen inzake milieuhygiëne, edaspidi „VLAREM II“), jaotis 5.20.6

Flandria piirkonna valitsuse 23. detsembri 2011. aasta määrus, millega muudetakse Flandria piirkonna valitsuse 6. veebruari 1991. aasta määrust, millega kehtestatakse Flandrias keskkonnaloa andmise kord, ja Flandria piirkonna valitsuse 1. juuni 1995. aasta määrust, millega määratakse kindlaks üldised ja valdkondlikud sätted keskkonnahügieeni valdkonnas (Besluit van 23 december 2011 tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 6 februari 1991 houdende de vaststelling van het Vlaams reglement betreffende de milieuvergunning en van het besluit van de Vlaamse regering van 1 juni 1995 houdende algemene en sectorale bepalingen inzake milieuhygiëne), artikkel 99

25. aprilli 2014. aasta ringkiri R0/2014/02 tuulegeneraatorite paigaldamise kaalutlusraamistikku ja lisatingimuste kohta (Omzendbrief R0/2014/02 van 25 april 2014 betreffende het afwegingskader en randvoorwaarden voor de oprichting van windturbines, edaspidi „ringkiri“)

Flandria ruumilise planeerimise seadustik (Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening, edaspidi „VCRO“), artikkel 4.3.3

4. aprilli 2014. aasta dekreet, mis käsitleb teatavate Flandria halduskohtuorganite korraldust ja menetluskorda (Decreet van 4 april 2014 betreffende de organisatie en de rechtspleging van sommige Vlaamse bestuursrechtscolleges, edaspidi „4. aprilli 2014. aasta dekreet“), artikkel 36

Belgia põhiseadus (Grondwet), artikkel 159

Hea halduse põhimõtted

Asjaolude ja põhikohtuasja lühikokkuvõte

- 1 Raad voor Vergunningsbetwistingen (loavaidlusi menetlev nõukogu, edaspidi „eelotsusetaotluse esitanud kohus“) on Flandria sõltumatu halduskohtuorgan, kes menetleb kaebusi, mis on esitatud registreerimisotsuste ja ehituslubade või kinnistu jagamise lubade andmise või andmisest keeldumise otsuste peale, ning keskkonnalube ja sundvõõrandamisi käsitlevaid vaidlusi.

- 2 Kaebajad paluvad tühistada taotlejale 30. novembril 2016 väljastatud ehitusluba teatavate elektrienergiat tootvate tuulegeneraatorite (edaspidi „tuulegeneraatorid“) paigaldamiseks kiirteega E40 piirnevale alale Aalteri ja Nevele vallas (edaspidi „vaidlustatud otsus“). Maatükid, kuhu on kavas tuulegeneraatorid paigaldada, asuvad vastavalt asjaomastele üldplaneeringutele osaliselt põllumajandusmaal ja osaliselt väärtusliku maastikuga põllumajandusmaal.
- 3 Taotleja esitas vastustajale 25. märtsil 2011 taotluse väljastada ehitusluba kaheksa tuulegeneraatori paigaldamiseks. Menetluse käigus võeti taotlus ühe tuulegeneraatori osas tagasi. Lõpuks andis vastustaja loa viie tuulegeneraatori paigaldamiseks.
- 4 Vaidlustatud otsus tehti pärast esitatud vastuväidete ja märkuste läbivaatamist. Vastuväited puudutasid muu hulgas ala väliskujule avalduvat mõju, mürahäiringuid, ruumilist planeerimist, varjuheitmist ja ohutust.
- 5 Vaidlustatud otsuses peeti kaasatud isikute vastuväiteid küll vastuvõetavateks, kuid põhjendamatuteks (välja arvatud ühe tuulegeneraatori osas) ning käsitleti põhjalikult vesikeskkonnale antud hinnangut, keskkonnamäärust, nõuetekohasele ruumilisele planeerimisele antud hinnangut ning aluseks olevat konsulteerimisprotsessi. Põhjenduses viidati asjaomastele Flandria õigusnormidele, sealhulgas VLAREM II ja ringkirja sätetele, mis andsid eelotsusetaotluse esitanud kohtule alust esitada eelotsuse küsimused. Loaga kaasnevad teatavad kohustused.

Põhikohtuasja poolte peamised argumendid

- 6 Eelotsusetaotluse esitanud kohus kontrollib oma vaheotsuses vaid kaebuse kolmandat väidet.
- 7 Kaebuse kolmandas väiteid tuginevad kaebajad materiaaloiguslikust seisukohast sellele, et rikutud on KSH-direktiivi artikli 2 punkti a, artikli 3 lõike 2 punkti a, 5. aprilli 1995. aasta dekreeidi artikli 4.1.1 § 1 punkti 4, 28. juuni 1985. aasta dekreeidi artiklit 20, VLAREM II jaotist 5.20.6, 23. detsembri 2011. aasta määruse artiklit 99, ringkirja, VCRO artiklit 4.3.3, Belgia põhiseaduse artiklit 159 ja hea halduse põhimõtteid.
- 8 Eelkõige väidavad kaebajad, et nimetatud sätteid on rikutud seetõttu, et vaidlustatud otsus on vastu võetud kooskõlas VLAREM II jaotisest 5.20.6 ja ringkirjast tulenevate valdkondlike tingimustega ning VLAREMi sätete järgimine on seatud loas kohustuseks, kuid kõnealune jaotis 5.20.6 on vastu võetud ilma keskkonnamõju (kohustusliku) hindamiseta, kuigi see on „programm“ KSH-direktiivi tähenduses. Selline „programm“ on ka ringkiri, millel rajaneb vastustaja otsus, mis on vaidlustatud.
- 9 Kaebajad leiavad, et kuna VLAREM II jaotis 5.20.6 ja ringkiri on KSH-direktiiviga vastuolus, siis on need õigusvastased, millest tulenevalt ei või

neid vastavalt Belgia põhiseaduse artiklile 159 kohaldada. Kõnealune õigusvastasus mõjutab ka vaidlustatud otsust. Teise võimalusena paluvad kaebajad esitada selle kohta eelotsuse küsimuse Euroopa Kohtule.

- 10 Vastustaja leiab, et VLAREM II jaotise 5.20.6 õigusvastasus ei too kaasa vaidlustatud otsuse õigusvastasust, kuna viidatud jaotis ei ole selle otsuse õiguslik alus, vaid sisaldab üksnes valdkondlikke tingimusi, mis peavad olema täidetud, et kasutamine saaks toimuda.
- 11 Peale selle märgib ta, et kaebajatel puudub kaebuse aluse suhtes huvi: VLAREM II jaotise 5.20.6 kohaldamatuks tunnistamise korral kaoksid tuulegeneraatorite suhtes kehtivad valdkondlikud keskkonnatingimused, mille tagajärjel tekiks keskkonnale ebasoodsamat mõju avaldav õiguslik vaakum, mis ei annaks kaebajatele mingeid eeliseid ja oleks vastuolus KSH-direktiivi eesmärkidega.
- 12 Lisaks leiab vastustaja, et valdkondlikke keskkonnatingimusi ei saa pidada „kavaks või programmiks“ KSH-direktiivi tähenduses, tegemist on iseseisvate õigusnormidega, kus on üksnes loetletud valdkondlikud tingimused, mida käitaja peab järgima, kuid mis ei moodusta tuulepargiprojektide suhtes kehtivat ühtset süsteemi.
- 13 Valdkondlike keskkonnatingimuste koostamine ei ole õigus- ja haldusnormidega „ette kirjutatud“. Seda ei muuda ka tõsiasi, et valdkondlike keskkonnatingimuste aluseks on dekreet. VLAREM II jaotises 5.20.6 reguleeritud valdkondlikud keskkonnatingimused ei sisalda sellist terviklikku raamistikku nagu Vallooni piirkonna õigusnormid, mida käsitleti kaebajate viidatud Euroopa Kohtu 26. oktoobri 2015. aasta otsuses D’Oultremont (C-290/15), milles Euroopa Kohus sedastas, et asjaomane Vallooni piirkonna valitsuse regulatiivne otsus on hõlmatud mõistega „kavad ja programmid“.
- 14 Vastustaja hinnangul saavutatakse pealegi KSH-direktiivi eesmärk, kuna direktiivis sisalduva kohustusega hinnata kavade ja programmide keskkonnamõju taotletakse seda, et juba enne tõenäoliselt olulise keskkonnamõjuga kavade ja programmide vastuvõtmist võetaks arvesse nende teostamise tagajärgi keskkonna jaoks. Käesoleval juhul ei põhjusta valdkondlikud keskkonnatingimused „olulisi“ tagajärgi keskkonnale, kõnealuste tingimustega tagatakse vastupidi keskkonnakaitse kõrge tase.
- 15 Lõpuks ei ole ka ringkiri „kava või programm“, kuna see ei ole olemuselt määrus ja võib sellest erineda, millest tulenevalt ei loo see raamistikku nõusoleku saamiseks.
- 16 Vastustaja leiab, et eelotsuse küsimuse esitamine ei ole põhikohtuasjas otsuse tegemiseks vajalik.
- 17 Kaebajad märgivad oma repliigis, et esitatud taotlusega seoses on neil huvi olemas, kuna VLAREM II jaotise 5.20.6 järgimise kohustus on loas ette nähtud ja

see kohustus on loaga lahutamatu seotud, mistõttu mõjutab selle õigusvastasus automaatselt loa õiguspärasust. Valdkondlike tingimuste õigusvastasus tähendab eeldatavasti ka seda, et nad jäävad ilma kaitsest, millele neil on õigus: kui mõlema instrumendi suhtes oleks korraldatud keskkonnamõju hindamine (KSH-direktiivi tähenduses), oleks ilmselt kehtestatud (veel) rangemad normid.

- 18 Mis puudutab analoogiat Vallooni piirkonna valdkondlike tingimustega, mille kohta esitas Euroopa Kohus oma seisukohad ühes varasemas eelotsusemenetluses, siis märgivad kaebajad, et võrdlus VLAREM II jaotisega 5.20.6 toob paratamatult kaasa järelduse, et tegemist on sarnase, peaaegu paralleelse valdkondliku raamistikuga, mis reguleerib lubade andmist tuulegeneraatorite paigaldamiseks. Seepärast on käesolevas asjas asjakohane Euroopa Kohtu 26. oktoobri 2015. aasta otsus D’Oultremont (C-290/15), millest tulenevalt on VLAREM II jaotis 5.20.6 õigusvastane.
- 19 Kaebajate hinnangul kehtis ringkirja suhtes kohustus teostada keskkonnamõju hindamine KSH-direktiivi tähenduses, kuna ringkiri sisaldas mitmesuguseid sätteid, mida tuli lubade andmisel arvesse võtta. Seepärast on tegemist „kava või programmiga“ KSH-direktiivi tähenduses.

Eelotsusetaotluse põhjenduste lühikokkuvõte

- 20 Eelotsusetaotluse esitanud kohus on veendunud, et vastustaja otsus, mis on vaidlustatud, põhineb osaliselt VLAREM II jaotisel 5.20.6 ja ringkirjal.
- 21 Põhjendatuse hindamisel põhikohtuasjas peab eelotsusetaotluse esitanud kohus hindama kõnealuste instrumentide õiguspärasust. Vaidlust ei ole selle üle, et VLAREM II jaotise 5.20.6 ja ringkirja suhtes ei teostatud keskkonnamõju hindamist KSH-direktiivi tähenduses. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et nimetatud instrumendid on seadusvastased ja neid ei oleks tohtinud kasutada vaidlustatud otsuse õigusliku alusena, kui peaks selguma, et enne nende vastuvõtmist oli vaja hinnata keskkonnamõju KSH-direktiivi järgi.
- 22 Põhikohtuasja pooled on eri seisukohtadel küsimuses, kas KSH-direktiiv on VLAREM II jaotise 5.20.6 ja ringkirja suhtes kohaldatav. Hoolimata selgitustest, mille on Euroopa Kohus esitanud muu hulgas kohtuotsuses D’Oultremont (C-290/15), kahtleb eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas viidatud instrumentide suhtes on keskkonnamõju hindamise kohustus KSH-direktiivi järgi kohaldatav.
- 23 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul tuleneb liidu õigusest, et KSH-direktiivi põhieesmärk seisneb selles, et tõenäoliselt olulise keskkonnamõjuga kavade ja programmide koostamise ajal ja enne nende vastuvõtmist korraldatakse nende keskkonnamõju hindamine. Peale selle märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et kohtupraktikast nähtub ka see, et kõnealuse direktiivi kohaldamisala ei või tõlgendada kitsalt, kui soovitakse tagada keskkonnakaitse kõrget taset (ELL artikli 3 lõige 3, harta artikkel 37 ja ELTL artikli 191 lõige 2), ja et KSH-direktiivi kasulikku mõju ei või

vähendada. Laialt tuleb tõlgendada ka sätteid, mis määratlevad direktiivi kohaldamisala piirid. Eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab eelkõige järgmistele Euroopa Kohtu otsustele: Inter-Environnement Bruxelles, C-671/16; Thybaut jt, C-160/17; Inter-Environnement Bruxelles jt, C-567/10; D'Oultremont jt, C-290/15, ja Dimos Kropias Attikis, C-473/14.

Instrumentid, mille kooskõla liidu õigusega on eelotsuse küsimuste ese

- 24 VLAREM jaotis 5.20.6 kannab pealkirja „Elektrienergiat tootvad tuulegeneraatorid“. Viidatud jaotises on järjestikku loetletud üldiselt sõnastatud normid, mis puudutavad varjuheitmist, teatavaid ohutusaspekte ja müra.
- 25 Ringkiri kannab pealkirja „Tuulegeneraatorite paigaldamise kaalutlusraamistik ja lisatingimused“ ning on adresseeritud linnapeade ja vallavanemate ning linna- ja vallavalitsuste liikmete kolleegiumidele (Colleges van burgemeesters en schepenen), provintside kuberneridele (Provinciegouverneurs), provintside alaliste komiteede liikmetele (Leden van de bestendige (provinciale) deputaties) ja loataotlusi menetlevatele ametnikele. Ringkiri sisaldab Flandria piirkonna valitsuse poliitilisi suuniseid ja selle eesmärk on vähendada eri valdkondadele (mh loodus, maastik, elukeskkond, keskkond, majandus, müra, ohutus, energiatasuvus jmt) avalduvat mõju ning pakkuda piisavaid võimalusi tuuleenergia arendamiseks maismaal. Iga asjaomase valdkonna jaoks sõnastatakse piirnormid, kusjuures lähemalt käsitletakse – nagu VLAREMi normide puhul – müra, varjuheitmise, ohutuse ja looduse küsimusi.
- 26 Ringkiri põhineb jätkusuutlikul ruumilisel planeerimisel, jätkusuutlikul energiatarbimisel, tuuleenergia eelistel teiste energiaallikate ees ja tuuleenergia majanduslikul lisaväärtusel. Keskmes on dekontsentreeritud koondamine ehk klastrite moodustamine: tuulegeneraatorite koondamine võimalikult ühte kohta peab tagama veel olemasolevate täisehitamata alade säilimise suurel määral linnastunud Flandrias. Lõpuks kirjeldab ringkiri nn tuuletöörühma rolli, kelle ülesanne on valida välja suurte tuuleparkide asukohad ja esitada need ruumilise planeerimise ministriile (Minister van Ruimtelijke ordening). Peale selle on töörühmal konkreetsete loataotluste puhul – nagu käesolevas asjas – nõustav ülesanne.
- 27 Seoses eelotsuse küsimustele vastamisega selgitatakse vaheotsuses täpsemalt kõnealuste instrumentide õiguslikku alust ja tagajärgi.
- 28 VLAREM II võeti vastu 28. juuni 1985. aasta dekreeedi rakendamise tulemusel, mis peab ära hoidma teatud rajatistest lähtuvad vastuvõetamatud häiringud ja riskid ning vajaduse korral heastama rajatise käitamisest või tegevusest keskkonnale tekkinud kahju. 28. juuni 1985. aasta dekreedis on märgitud, et valdkondlikud keskkonnatingimused (nagu VLAREM II jaotis 5.20.6) on kohaldatavad klassifitseeritud rajatiste ja tegevuste teatavate tüüpide või kategooriate suhtes.

- 29 Ringkirja aluseks on poliitiline kujundus- ja kaalutusõigus, mis on asutustel „keskkonnakompleksloa“ andmisel. See hõlmab direktiive, mille kaasab asutus ise oma hindamisse, kui ta peab tegema otsuse konkreetse loataotluse kohta. Alati siis, kui asutusel on lai kaalutusõigus (mida asutus, hinnates taotluse kooskõla hea ruumilise planeerimise nõuetega, kindlasti omab), saab asutus ka märkida, kuidas ta seda poliitilist kujundus- ja kaalutusõigust kasutab.
- 30 Nimetatud instrumentide tagajärgede kohta märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et üldistel ja valdkondlikel tingimustel on olenemata loa olemasolust vahetu mõju. Need piiravad loa andmiseks pädeva asutuse kaalutusõigust. Peale selle võib pädev asutus seada rajatise käitamise tingimuseks eriomaste keskkonnanõuete järgimise või – nagu käesoleval juhul – hea ruumilise planeerimise põhimõtet rakendades hoida ära häiringud, kehtestades ehitustingimused, mis omakorda võivad viidata muu hulgas üldistele ja valdkondlikele tingimustele. Kõnealused eriomased keskkonningimused või ehitustingimused kujutavad endast sellisel juhul loa või registreerimiskinnituse juurde kuuluvat kohustuslikku tingimust.
- 31 VLAREM II kohaste üldiste ja valdkondlike tingimuste täitmisega ei teki õigust ehitus- või keskkonnaloale. Loa andmiseks pädev asutus ei pea kontrollima mitte ainult VLAREM II määrmises kehtestatud tingimuste järgimist, vaid uurima konkreetse juhu kõiki asjaolusid arvesse võttes inimeste ja keskkonna jaoks tekkinud häiringuid ja riske ning tegema selle uuringu täpsetele tulemustele tuginedes sobivad järeldused. Load, mis vastavad üldistele ja valdkondlikele tingimustele, ei tohi rikkuda seaduste, dekreetide või määruste sätteid. Liikmesriigi kohtupraktika kohaselt tähendab VLAREM II regulatiivsete normide järgimine taotleja jaoks tulemuskohustust ja need normid võivad üksikjuhul pakkuda piisavaid tagatise selleks, et nendes arvesse võetud võimalikke häiringuid ja riske ehituslikust aspektist vältitakse või kõrvaldatakse.
- 32 Ringkiri ei ole olemuselt määrus ja selle rikkumine ei too iseenesest kaasa vaidlustatud otsuse seadusvastasust. Siiski pakub see kaalutusraamistikku, mida võib pidada hindamisraamistikuks seoses tuulegeneraatoritele ruumilise planeerimise käigus loa andmisega. Pealegi ei puuduta kõnealune ringkiri asjaomaste dekreetide ja määruste sätete kohaselt ette nähtud hindamist.
- 33 Vaidlust ei ole selle üle, et mõlemad kõnealused instrumendid sisaldavad erinevaid sätteid, muu hulgas ka ohutusmeetmeid ja vastavalt planeeringu piirkonnale kindlaks määratud varjuheitmise ja mürataseme norme. Peale selle ei saa eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates eitada, et sellega on silmas peetud „territooriumide planeerimist ja maakasutust“ kohtuotsuse D’Oultremont (C-290/15) tähenduses. Tuvastatud on ka see, et need puudutavad kindlasti ka energiasektorit ja edendavad KSH-direktiivi II lisas nimetatud projekte.

Liidu õigusnormid, mille kohta käivad eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimused

- 34 Eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab KSH-direktiivi põhjendusele 4, direktiivi artiklis 1 sätestatud eesmärgile ning mitmesugustele punktidele KSH-direktiivi ettevalmistavates materjalides. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hindamise seisukohast on määravad nimetatud direktiivi artiklid 2 ja 3.
- 35 KSH-direktiivi artikli 2 punkt a sätestab, et „kavad ja programmid“ „mille koostab ja/või võtab vastu riigi, piirkondliku või kohaliku tasandi asutus või mille koostab asutus vastuvõtmiseks parlamendi või valitsuse õigusloomemenetluse kaudu, ja [...] mida nõutakse siseriiklike õigusnormidega“ (eelotsusetaotluse esitanud kohus rõhutab sõnaselgelt, et tegemist on kumulatiivsete tingimustega).
- 36 Vastavalt KSH-direktiivi artikli 3 lõike 2 punktile a tuleb süstemaatiliselt hinnata selliste kavade ja programmide keskkonnamõju, mis esiteks on koostatud teatavates valdkondades ja millega teiseks luuakse raamistik tulevase nõusoleku saamiseks projektidele, mis on loetletud direktiivi 85/337/EMÜ I ja II lisas (Euroopa Kohtu otsused C-671/16 ja C-160/17). Teiste kavade ja programmide puhul tuleb keskkonnamõju hinnata juhul, kui need „loovad raamistiku tulevase nõusoleku saamiseks projektidele“ ja neil „on tõenäoliselt oluline keskkonnamõju“ (KSH-direktiivi artikli 3 lõige 4).

Esimene ja teine eelotsuse küsimus: KSH-direktiivi artiklis 2 punktis a määratletud mõiste „kava või programm“

- 37 Euroopa Kohtu praktikast nähtub, et „kavade ja programmide“ ning „üldiste regulatsioonide“ vahel vahet ei tehta ja et teatava regulatsiooni üldine tähendus ei takista selle hõlmamist mõistega „kavad ja programmid“ (7. juuni 2018. aasta otsus Inter-Environnement Bruxelles jt, C-671/16, ja 27. oktoobri 2016. aasta otsus D'Oultremont, C-290/15).
- 38 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et ringkirja koostamise õigus tuleneb asjaomase asutuse kaalutusõigusest ja poliitilisest kujundusvabadusest. Pädevalt asutuselt ei ole kava või programmi koostamist tellitud ja ei ole toimunud ka ametlikku menetlust selle koostamiseks. Ringkirjad on olemuselt indikatiivsed, kuna nendest võib mõistliku põhjenduse olemasolu korral õigluse piirides kõrvale kalduda. Seni, kuni kõnealuseid suuniseid ei peeta õiguslikeks regulatsioonideks, ei saa neid seega ka Raad van State's (Belgia kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu) või eelotsusetaotluse esitanud kohtus vaidlustada.
- 39 Peale selle märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et osaliselt ei puuduta kõnealuste instrumentide eesmärk nõusoleku saamiseks raamistiku väljatöötamist. Euroopa Kohtu praktika kohaselt tuleb mõiste „kavad ja programmid“ tõlgendamisel siiski arvesse võtta viidet „raamistiku[le] tulevase nõusoleku saamiseks“ KSH-direktiivi artikli 3 tähenduses. Kõnealune lauseosa lisati Euroopa Liidu õigusloomemenetluses alles hiljem (4. detsembri 1996. aasta ettepanek:

nõukogu direktiiv teatavate kavade ja programmide keskkonnamõju hindamise kohta, KOM(1996) 511 (lõplik)).

Kolmas kuni seitsmes eelotsuse küsimus: KSH-direktiivi artikli 2 punkt a ja artikkel 3: programmid, mida „nõutakse“

- 40 Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib, kas käesoleval juhul on tegemist kavade või programmidega, mida „nõutakse“. Sellega seoses tekkinud kahtluste selgitamiseks viidatakse Euroopa Kohtu praktikale, eelkõige kohtuotsusele ja kohtujuristi ettepanekule eespool viidatud kohtuasjas C-671/16 ning kohtujuristi ettepanekule liidetud kohtuasjades Terre wallonne jt (C-105/09 ja C-110/09). Samuti viidatakse Ühendkuningriigi kohtuotsusele – HS2 Action Alliance Ltd, R (on the application of) v The Secretary of State for Transport & Anor ([2014] UKSC 3). Mõiste „kavad ja programmid“ sellest tulenev kitsas tõlgendus lubab kõnealuse mõistega hõlmata vaid seadusega ette nähtud instrumente. Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et see võib olla vastuolus direktiivide teleoloogilise tõlgendusega, mille on Euroopa Kohus aluseks võtnud ühes teises otsuses (Brussels Hoofdstedelijk Gewest jt, C-275/09).
- 41 Erinevalt vastustaja seisukohast leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et 28. juuni 1985. aasta dekreet ja 5. aprilli 1995. aasta dekreet ei luba teha järeldust, et valdkondlike keskkonnatingimuste kehtestamine ei ole „ette nähtud“. Teisiti on asi ringkirja puhul, mille eesmärk on luua õiguskindlus, mis ei sisalda õigusnorme ja mis ei ole ette nähtud. Ringkirja puhul on tegemist vaba poliitilise otsustusega.
- 42 VLAREM II jaotise 5.20.6 ja selles ette nähtud valdkondlike tingimuste kohta märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et nende koostamise kohustust reguleerib 28. juuni 1985. aasta dekreet, kuid koostamine ei ole ette kirjutatud liidu õiguse tähenduses (tingimused on küll ette nähtud, kuid nende kehtestamine ei ole kohustuslik, vt kohtujuristi ettepanek kohtuasjas Inter-Environnement Bruxelles jt, C-567/10, punktid 14–30). Valdkondlike tingimuste koostamine konkreetselt „elektrienergiat tootvatele tuulegeneraatoritele“ ei ole tingimata vajalik ja valitsus oleks saanud kõnealuste eeskirjade vastuvõtmisest loobuda.
- 43 Eelotsusetaotluse esitanud kohus on seetõttu seisukohal, et käesoleval juhul on nii valdkondlike keskkonnatingimuste kui ka ringkirja puhul tegemist „vabatahtlike kavadega“, mis koosmõjus keskkonnamõju hindamise kohustusega võivad direktiivi eesmärki kahjustada (kohtujuristi ettepanek kohtuasjas Inter-Environnement Bruxelles jt, C-567/10). Kohustus koostada kõnealused instrumendid selleks, et kasutada neid loa andmisel hindamisraamistikuna Euroopa Kohtu praktika tähenduses, puudus, kuna valdkondlikud keskkonnatingimused on ka autonoomselt üldnormid.
- 44 Indikatiivse olemusega ringkirja ja autonoomse toimega VLAREM II jaotist 5.20.6 tuleb pidada loa andmiseks pädeva asutuse regulatiivseteks otsusteks, mille õigusjõud võib piirata selle asutuse kaalutusõigust ja hoida sellega ära vastuvõetamatud häiringud ja riskid, kuid kõnealune kaalutusõigus ei

ole sugugi piiratud selliselt, et vastuvõetamatud häiringud ja riskid oleksid lubatavad loa andmise tasandil. Kõnealused instrumendid kujutavad endast miinimumlävendit, millest ei saa kõrvale kalduda, kui see tooks kaasa vastuvõetamatud häiringud ja riskid. Teisisõnu ei muuda need järeldust, et luba ei ole võimalik anda, kui rikutakse hea ruumilise planeerimise põhimõtet või – üldisemalt väljendudes – kui loa andmine tooks kaasa vastuvõetamatud riskid või häiringud keskkonnale. VLAREM II jaotise 5.20.6 kohta tuleb märkida, et valdkondlikud keskkonnatingimused on sedavõrd autonoomsed, et nende rakendamiseks ei pea neid loas kohustuseks seadma.

- 45 Küsimus on selles, kas nimetatud instrumentidel on selline õigusjõud ja otstarve, et neid saaks pidada kavadeks või programmideks (kohtujuristi ettepanek liidetud kohtuasjades Terre wallonne jt C-105/09 ja C-110/09). Kõnealuste instrumentide eesmärk ei ole seotud projekti teostamise viisiga ja kõnealused instrumendid ei reguleeri kohustuslikus korras, millises ulatuses saab anda projektile loa, pidades silmas raamistikku nõusoleku saamiseks. Euroopa Kohtu tõlgenduse kohaselt tuleb kavade ja programmide puhul väljendit „nõutakse“ lugeda koos väljendiga „raamistik tulevase nõusoleku saamiseks“ KSH-direktiivi artiklis 3. Vastavalt direktiivi ettevalmistavatele materjalidele on otstarve (seadusandja tahe) mõiste „raamistik“ hindamisel oluline.
- 46 Mõiste „raamistik“ peab arvestama eesmärki, et iga otsuse puhul, millega luuakse tingimused tulevase nõusoleku saamiseks projektidele, tuleb keskkonnamõju arvesse võtta juba otsuse tegemise käigus. Kava või programm loob raamistiku, kui see mõjutab tulevase nõusoleku saamist projektidele eelkõige seoses asukoha, olemuse, suuruse ja toimimistingimustega või siis vahendite eraldamisega (kohtujuristi ettepanek liidetud kohtuasjades Terre wallonne jt C-105/09 ja C-110/09).
- 47 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul nähtub kohtupraktikast, et tõenäoliselt olulise keskkonnamõjuga projektidele loa andmiseks ja nende teostamiseks kehtestatud kriteeriume ja tingimusi tuleb pidada arvestatava suurusega kogumiks ja seega kavaks või programmiks, kui asjaomase projekti keskkonnamõju tuleneb asjaomastest kriteeriumidest ja tingimustest. Kui aga kehtestatud kriteeriumid ja tingimused ei saa põhjustada olulist keskkonnamõju, ei ole tegemist arvestatava suurusega kogumiga ja seega ka mitte kava või programmiga.
- 48 Mõlema kõnealuse instrumendi kirjeldatud toimet ja nende instrumentidega kehtestatud miinimumnõudeid arvestades tekib küsimus, kas käesoleval juhul kohaldatavad normid on piisavalt olulised ja ulatuslikud, et saaks eeldada kriteeriumide ja tingimuste „arvestatava suurusega kogumit“ ning rääkida piisavalt ühtsest süsteemist ning loa andmiseks piisavalt terviklikust hindamisraamistikust. Teisisõnu – kas selliste normide ulatus on piisav selleks, et reguleerida asjaomases valdkonnas kehtivaid nõudeid ja eelkõige nende normide alusel tehtud keskkonnapoliitilisi otsuseid, ja kas need normid aitavad kindlaks määrata tingimusi, mis peavad olema täidetud tulevase nõusoleku saamiseks tuuleparkide rajamise ja käitamise konkreetsetele projektidele, ja kas nende

täitmisest sõltub loa andmine. Ehk kolmandat moodi sõnastatult – kas käesoleval juhul on analoogselt kohtuotsusega D'Oultremont tegemist regulatiivse otsusega, mis sisaldab mitmesuguseid tuulegeneraatorite paigaldamist reguleerivaid sätteid, mida tuleb loa andmisel selliste generaatorite paigaldamiseks ja käitamiseks järgida, ja kas need normid on piisavalt olulised ja ulatuslikud, et saaks rääkida instrumentidest, millel on tõenäoliselt oluline keskkonnamõju KSH-direktiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 tähenduses.

- 49 Tuginedes eespool viidatud Euroopa Kohtu praktikale (C-105/09 ja C-110/09, C-290/15, C-160/17, C-41/11, C-671/16, C-392/96), soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas kõnealustel instrumentidel on tõenäoliselt oluline keskkonnamõju. Viidatud kohtupraktika kohaselt piirdub selles osas tehtav kontroll küsimusega, kas objektiivsete asjaolude põhjal saab välistada, et asjaomane kava või asjaomane projekt kõnealust ala oluliselt mõjutab.
- 50 Sellega seoses tuleb esitada ka küsimus, kas selline määrus, nagu on kõne all põhikohtuasjas, toob kaasa õigusliku raamistiku sellise muutumise, millel võib olla oluline keskkonnamõju. Nimelt on küsitav, kas kõnealuste instrumentidega antakse „võimalus keskkonnamõju avaldumiseks“ (väljend kohtujuristi ettepanekust kohtuasjas C-160/17) või kas on tegemist kavadega, mis on määravad direktiivi 85/337/EMÜ kohaldamisalasse kuuluvate projektide suhtes. Kõnealused instrumendid ei suuda ilmselt avaldada mõju nõudele, et tõenäoliselt olulise keskkonnamõju puhul tuleb korralda keskkonnamõju hindamine.

Kaheksas ja üheksas eelotsuse küsimus: eelotsusetaotluse esitanud kohtu võimalused piirata tagajärgi, mille toob kaasa võimalik vastuolu KSH-direktiiviga

- 51 Kohtuotsusest Association France Nature Environnement (C-379/15) nähtub, et iga üksikjuhtumi puhul eraldi ja erandlikel juhtudel on Euroopa Kohus andnud liikmesriigi kohtule õiguse reguleerida liidu õigusega vastuolus oleva riigisisese õigusnormi tühistamise või õigusvastaseks tunnistamise mõju, piirates seda ajaliselt. See tuleneb ELL artikli 3 lõikest 3 ja ELTL artikli 191 lõigetest 1 ja 2, mille kohaselt tuleb tagada keskkonnakaitse kõrge tase ja keskkonnakaitse paranemine. Kõnealuse erandkorras olemasoleva õiguse kasutamisele seab Euroopa Kohus aga teatavad tingimused.
- 52 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et mõlemad kõnealused instrumendid edendavad esmapilgul tuulegeneraatorite paigaldamist ja neil on tihe seos Euroopa Liidu ja Flandria õigusaktidega, mis käsitlevad energia tootmist taastuvenergiaallikatest.
- 53 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on nüüd seaduse alusel õigus teha vastavalt 4. aprilli 2014. aasta dekree di artikli 36 lõigetele 1 ja 2 ühe poole taotluse alusel või omal algatusel otsus, et täielikult või osaliselt tühistatud individuaalotsuse õiguslikud tagajärjed jäävad tervikuna või osaliselt kehtima või teatava perioodi vältel ajutiselt kehtima. Sellist meedet saab vastu võtta otsusega, milles on esitatud eriomased põhjendused, kuid vaid juhul, kui esinevad seaduslikkuse

põhimõttesse sekkumist õigustavad erakorralised asjaolud ja läbi viidud on võistlev menetlus. Sellise otsuse tegemisel võib arvesse võtta kolmandate isikute huve.

- 54 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul endal puudub järelikult pädevus määrata, et eelotsuse küsimustes viidatud instrumendid, mis on olenevalt vastusest eelotsuse küsimustele vastu võetud nõuetekohaselt või nõuetevastaselt, jäävad kehtima. Piiratud normatiivse jõu tõttu ei ole ringkiri pealegi õigusakt, mida saaks eelotsusetaotluse esitanud kohtus või Raad van States (Belgia kõrgeima halduskohtuna tegutsev riiginõukogu) vaidlustada. Eelotsusetaotluse esitanud kohtul ei ole õigust jätta kõnealuseid instrumente kehtima, kuna ta ei ole pädev neid instrumente tühistama, ja kehtima jätmise pädevust ei saa kasutada, kui instrumentide õiguspärasust vastuväitest tulenevalt täiendavalt kontrollitakse.
- 55 Arvestades õiguskindluse põhimõtet, näeb Flandria õigus kohtutele siiski ette võimaluse loobuda sidumast õigusvastasusega tagajärgi. Eelotsusetaotluse esitanud kohus soovib teada, kas kõnealust kehtima jätmise pädevust võib liidu õiguse aspektist kohaldada, millest tulenevalt võib kohus ka õiguspärasuse täiendaval kontrollimisel, mis vastasel korral tooks kaasa normi kohaldamatuse tuvastamise, jätta kava ja/või programmi tagajärjed ajutiselt kehtima, kui 1) kohtuotsusest C-379/15 tulenevad nõuded on täidetud ja meede puudutab liidu õigust ning 2) 4. aprilli 2014. aasta dekreeidi artikli 36 lõigetes 1 ja 2 ette nähtud nõuded on täidetud (välja arvatud tühistatud otsuse nõue), kusjuures tagatakse kehtima jätmise erandlik olemus ja kehtivuse perioodi saab piirata perioodiga, mis on õigusvastasuse heastamiseks mõõdapäasmatult vajalik.
- 56 Sellega seoses märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et kohaldamatuse ühekordne tuvastamine, milleks on kohtul õigus eespool nimetatud õiguspärasuse täiendava kontrollimise alusel (kooskõlas Belgia põhiseaduse artikliga 159), tooks esmapilgul kaasa selle, et eelkõige tuulegeneraatoritega kohandatud valdkondlikud keskkonnatingimused langevad ära. Kõnealuse järelduse saaks teha mitte ainult loavaidluse raames, vaid ka väljaspool seda raamistikku, kuna valdkondlikud keskkonnatingimused on rajatiste ja tegevuste suhtes kehtivad kohustuslikud miinimumnormid. Peale selle seaks kõnealuste normide kohaldamatuse tuvastamine kahtluse alla kõikide alates 31. märtsist 2012 väljastatud lubade õiguspärasuse, kuivõrd need põhinevad määravas osas kõnealustel instrumentidel. Viidatud lubade õigusvastasuse väite võiks esitada ka tsiviilõiguslikus või ka karistusõiguslikus või haldusõiguslikus kehtima jätmist puudutavas kohtuvaidluses. Samuti mõjutaks kõnealune järeldus õiguskindlust seoses tuulegeneraatorite suhtes kohaldatava hindamisraamistikuga ja seega ühte eesmärki taastuvatest energiaallikatest energia tootmise valdkonnas.
- 57 Liikmesriigi uute õigusnormide vastuvõtmine ja jõustumine ei saa kohaldamatuse tuvastamisest tulenevaid kahjulikke tagajärgi keskkonnale esmapilgul ka ära hoida, kuna tuulegeneraatorite suhtes kehtivaid valdkondlikke norme sisaldavat uut otsust ei või põhimõtteliselt vastu võtta tagasiulatuvalt ja olemasolevate tuulegeneraatorite käitamine satuks kahtluse alla.

- 58 Kõnealuste instrumentide kohaldamatuse tuvastamine tooks esialgse hinnangu kohaselt kaasa ka selle, et keskkonnakaitset reguleerivate liidu õigusnormide ülevõtmise osas tekiks keskkonnale ebasoodsamat mõju avaldav õiguslik vaakum. Sellega seoses märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et mõlemad kõnealused instrumendid vastavad direktiivi 2009/28/EÜ taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamise kohta eesmärkidele ja aitavad neid Flandrias rakendada.
- 59 Valdkondlike normide ja ringkirja kohaldamatuse tuvastamine võiks kaasa tuua ka suure õiguskindlusetuse osas, mis puudutab muu hulgas praegu käitatavatele tuulegeneraatoritele antud keskkonnalubade kehtivust.
- 60 Eelotsusetaotluse esitanud kohus tuvastab lisaks, et ta ei ole küll dekreediga volitatud jätta kõnealuseid instrumente ajutiselt kehtima, kuid projektile antud loa tühistamise korral on tal 4. aprilli 2014. aasta dekreeedi artikli 36 lõigete 1 ja 2 alusel õigus jätta kõnealuse loa õiguslikud tagajärjed ajutiselt kehtima. Nagu eespool kirjeldatud, peavad selleks olema täidetud teatavad kohustuslikud nõuded. Seetõttu soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas juhul, kui Euroopa Kohus peaks vastama kaheksandale küsimusele eitavalt, võib ta KSH-direktiivi rikkumisest tuleneva õigusvastasuse tuvastamise korral, tuginedes ajutise kehtima jätmise otsuse tegemiseks Flandria õiguses ja liidu õiguses seatud nõuetele, jätta tühistatud individuaalotsuse õiguslikud tagajärjed ajutiselt kehtima.
- 61 Kõnealuste instrumentide õiguslike tagajärgede kehtima jätmise tulemusel ei seata individuaalsete projektide õiguspärasust kahtluse alla ja piirkondlik seadusandja saab möödapääsmatult vajaliku aja, et võtta vastu uued, KSH-direktiiviga kooskõlas olevad õigusnormid. Individuaalse projekti õiguslike tagajärgede ajutine kehtima jätmine möödapääsmatult vajaliku perioodi vältel, mis peab olema piirkondliku seadusandja käsutuses selleks, et võtta vastu uued, KSH-direktiiviga kooskõlas olevad õigusnormid, mõjutab seevastu individuaalse projekti õiguspärasust ja kohustab asjaomast taotlejat esitama pärast selle perioodi lõppemist uue taotluse. Lisaks toob see kaasa selle, et eelotsusetaotluse esitanud kohus saab loavaidluse raames tekkiva õigusliku vaakumi kõrvaldada vaid *ad hoc*, st vaid vaidlustatud loaotsuse suhtes.